

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 1. LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Vývoj lidové architektury v obci je těsně spjatý s vývojem obce jako sídla a byl formován podmínkami přírodního prostředí, historickým vývojem a zejména pak hospodářskou situací a sociálními podmínkami. Vznikla tak tradiční slovácká lidová architektura, která odráží krajinu, místní zvyklosti lidové kultury a sociální úroveň stavebníků. Architektura naší obce tak svými rysy odpovídá typu lidové architektury širšího regionu kyjovského Dolňácka, kde panují shodné přírodní podmínky a jehož obce prošly podobným historickým vývojem.

V raném středověku převládaly dřevěné domy jednoduché konstrukce zcela zapuštěné do země – zemnice a polozemnice. Stěny byly vypleteny proutím a omazány jilem, jako střešní krytina byly používány došky. Veškerý život v domě se soustřeďoval kolem ohniště, které bylo jeho centrálním místem. I přes svoji primitivnost byly tyto příbytky dobře obyvatelné a i v tuhých zimách se daly vytopit na dnes vyhovující teplotu 20 °C. Prvotní typ domů, který se v lidové architektuře naší oblasti dochoval až do začátku 20. století, vznikl v době Velké Moravy, kdy se díky zlepšení sociální situace obyvatel začínají objevovat první nadzemní domy, stavěné jako jednokomorové i vícekomorové dřevěné roubenky. Tento typ stavby později zcela převládá. Kromě obytného domu, který postupem času začal odrážet majetkové i sociální rozdíly mezi venkovským obyvatelstvem, se objevovaly i další stavby, jako stodoly, chlévy, sýpky, kůlny, vodní mlýny ale třeba i krčmy. Ke konstrukci venkovských obydlí se začal používat kámen a v oblasti jižního Kyjovska díky jeho nedostatku pak zejména jíl. Stavební styl se na slovácké vesnici nezměnil takřka do 30. let 20. století. Domy tvoří charakteristický tvar písmene L s obytnou částí podél ulice a s kolmým hospodářským traktem podél dvora,

Vincenc Profota před svým domem v říjnu 1936

ktejž bývá volně uzavřen stodolou, průjezdnou do zahrady a polí za dvorem. Pole začínala hned za staveními (záhumenicová plužina) a v úzkých parcelách se táhla do volné krajiny. Jednotlivé usedlosti na Dolňácku spolu těsně sousedily a tvořily tak ulice městského typu. Půdorys selského domu je v zásadě trojdílný se vstupem uprostřed chodbou, zvanou gáněk (z německého Gang), která byla průchozí do dvora. Na jednu stranu byla komora, na druhou pak síň, sloužící jako kuchyně a dále obytná místnost zvaná jizba. Obytná část domu končí vjezdem s vraty a někdy ještě pokračuje světnicí výminku. Celý soubor bývá překryt jednou souvislou střechou s okapem, rovnoběžným s ulicí. Stěny, zhotovované z jílu „nabíjáním“ přes dvě prkna, nedovolovaly svou malou nosností budování více pater. Kouř a saze z pece byly původně odváděny na

Malérka Dobromila Řiháková při malbě ornamentů, léto 2007

půdu, kde tak samozřejmě hrozilo nebezpečí požáru, nemluvě o kvalitě ovzduší v domě. Ohňový patent z roku 1751 nařizoval, aby každé stavení bylo do roka vybaveno zděným komínem. Ve dvorním traktu pak bývaly stáje a chlévy pro dobytek. V průčelí domu bývalo pro Slovácko charakteristické žúdro, barva fasády bývala většinou bílá s tmavě modrou podezdívkou. Žúdro a okolí oken byly zdobeny tradičním slováckým ornamentem, typickým pro každou oblast i obec. Ve Vacenovicích je nositelkou tradice lidových malérek paní Dobromila Řiháková. V lidových výšivkách a ornamentech z Vacenovic se odráží ostré zubaté tvary bodlákovité stepní květeny zdejší suché oblasti, zvané moravská Sahara. Sklepy, sloužící pro uskladnění potravin a krmiva byly umísťovány ve dvoře usedlosti, vinné sklepy však na Slovácku tvořily samostatné čtvrti blíže vinohradům, nebo v jejich sousedství. Nejstarší sklepní trať ve Vacenovicích jsou sklepy pod kostelem, z nichž nejstarší mají více než tři století.

Vinné sklepy sestávaly s nadzemní částí, zvané presovňa, která sloužila jako zázemí pro výrobu vína a jako sklad nářadí. Tato místnost byla klenutým schodištěm, zvaným šija spojena s vlastním klenutým sklepem. Vlastní klenba bývala cca 3 – 3,5 metru široká, něco málo přes dva metry vysoká a 6 – 7 metrů dlouhá, stavěná z cihel, kladených na sucho a spočívala na kamenné podezdívce. Díky mírně vlnitému terénu nebyla ve Vacenovicích vhodná trať pro budování sklepů, proto jsou místní vinné sklepy nehluboko pod povrchem a teplota v nich během roku kolísá.

Venkovský stavebník mohl uspokojovat své hospodářské a civilizační potřeby jen takovým způsobem, které mu dovozovaly technické prostředky, které měl dané době po ruce. Změny na vesnici byly vyvolány změnami v životním stylu, který přestal být vázán na zemědělství. Rozmach stavební činnosti začíná až ve dvacátém století, kdy také dochází k rozvoji moderních architektonických stylů 70. a 80. let, které bývají pro svou nevkusnost, strohost a důraz na funkci a absenci jakýchkoliv zdobných prvků hanlivě nazývány jako „jezeďácký funkcionalismus“. Spolu s importem cizích architektonických stylů tak v posledních čtyřech desetiletích zaznamenala slovácká vesnice zásadní proměnu své kdysi tradiční esteticky vyvážené podoby.

Tradiční uspořádání slováckého domu, Vacenovice

A právě prudká změna tradiční podoby naší obce během posledních dvaceti let vyvolala mezi členy Slováckého souboru Omladina diskusi o možnosti záchrany některé z mizejících památek lidové architektury pro budoucí generace. Vhodným pro tento účel se jevil domek po vacenovickém písmáku a kronikáři Vincenci Profotovi. Obec Vacenovice na žádost členů Omladiny nemovitost na jaře roku 2003 odkoupila do svého vlastnictví a dohodla se s nimi na společném postupu při její rekonstrukci. Nutnost získání právní subjektivit vedla k registraci občanského sdružení Národopisná společnost Vacenovice, které zastřešuje tvůrčí folklórní skupiny, pracující v obci. V roce 2006 byly získány finanční prostředky z evropských fondů (program LEADER) a byla zahájena přestavba domku na muzeum, která byla završena jeho otevřením v září roku 2007. Je pro obec velkou ctí, že nově zbudované muzeum se nachází právě v rekonstruovaném domku po písmáku a kronikáři Vinckovi Profotovi. Byl písmákem v pravém slova smyslu - přes den těžce pracoval na poli, po večerech zapisoval paměti a události nejen v obci, ale v rámci dostupnosti informací i ve světě. Jeho kroniky bohatě ilustroval Antonín Uhrek. První, kdo přišel s nápadem otevřít ve Vacenovicích muzeum se stálou expozicí artefaktů byl už v sedmdesátých letech pan Antonín Synek, který pro naše muzeum zachránil řadu jedinečných artefaktů v dobách, kdy neměly pro místní lidi žádnou hodnotu. Odkaz našich písmáků je pro nás inspirací a často jediným pramenem poznání o historii a životě naší obce.

Text a foto : Ing. Miroslav Blahušek, zdroj : Alfréd Knopp a kolektiv. sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

Domek Vincence Profoty 1936

Domek nynějšího muzea - rok 1983

Obchod Reginy a Roberta Polákových, kolem roku 1940

B 2. Stará cihelna
1000 m

Začátek trasy
120 m

přes cestu a j přes pole,
pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 2. STARÁ CIHELNA

Příroda odnepaměti nabízela člověku vše, co potřebuje pro svůj život a lidé v dřívějších dobách dokázali přírodní zdroje velmi racionálně využít. Svá sídliště, na rozdíl od dnešní doby, zakládali přímo v místech, která jim poskytovala vše potřebné pro jejich prosperitu. Nejdůležitějším předpokladem pro založení osady byl zdroj vody a kvalitní půdy pro pěstování plodin, dále přirozená ochrana sídliště a v neposlední řadě pak dostatek dřeva jako konstrukčního materiálu a také kvalitní cihlářské a hrnčířské hlíny. Tyto předpoklady byly splněny právě v nížinných oblastech jižní Moravy, kde lze sledovat nejstarší osídlení v rámci České republiky. Teprve až s rostoucím zalidněním se lidé začali usazovat ve výše položených a méně úrodných oblastech.

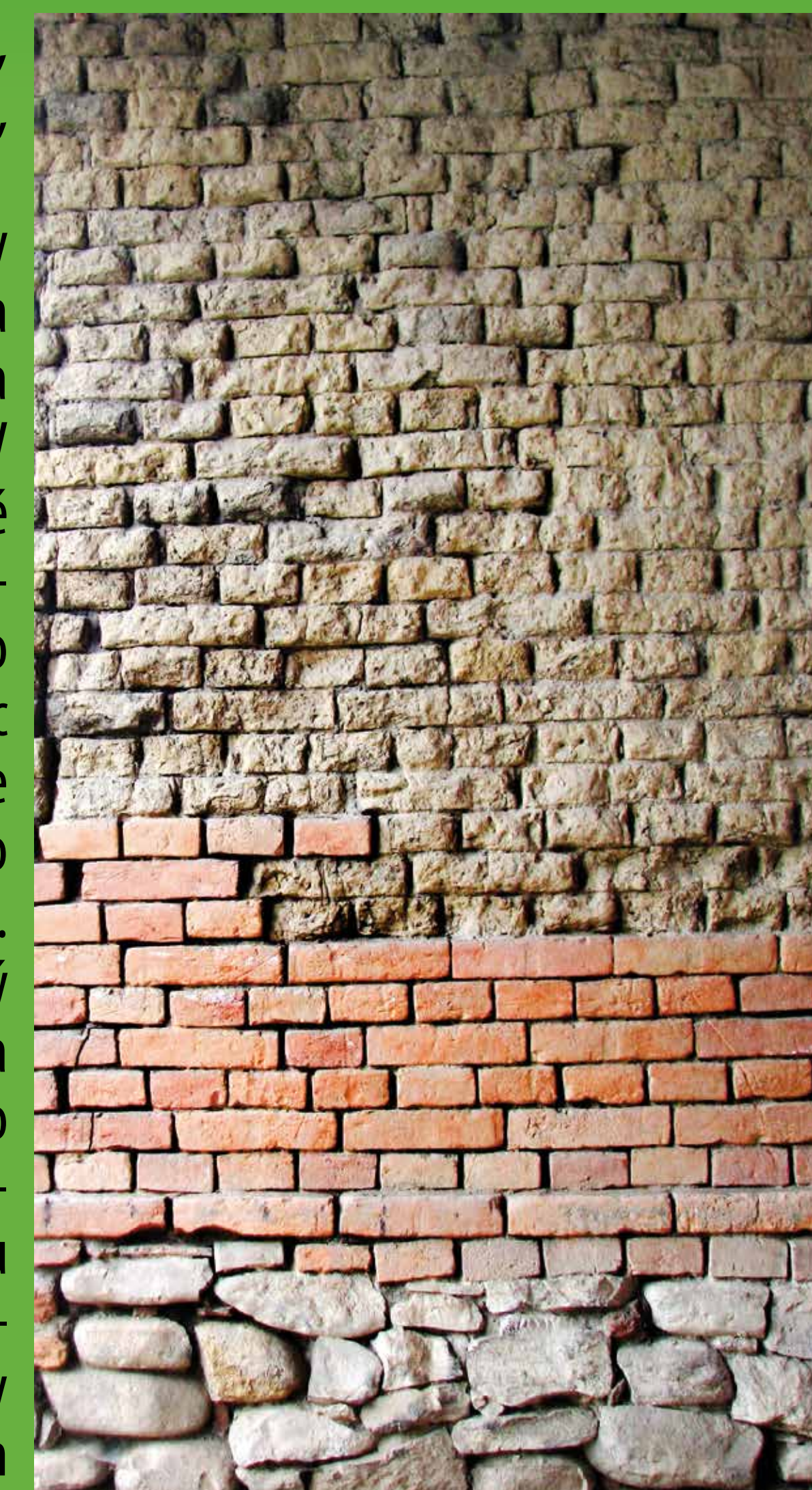
Vacenovická cihelna v roce 1910 – kresba Františka Chvostala

Jedním z důležitých zdrojů byla tedy cihlářská hlína, která určovala zásadním způsobem architekturu dané oblasti. Vacenovice leží v oblasti Vídeňské pánve, pro níž jsou typické jezerní sedimenty bohaté na jíly, použitelné jako kvalitní materiál na výrobu cihel. Naopak kámen, jako stavební materiál, zde byl velmi vzácný a jeho dovoz z desítky kilometrů vzdálených lomů v Chříbech tuto surovinu prodražoval a limitoval tak její použití v místním stavebnictví. Cihla se tak v obcích jižního Kyjovska stala spolu s pískem a dřevem základním a typickým stavebním materiálem. Potřebné vápno dříve do obce dováželi vápnaři, pocházející většinou z Hornácka, kde se vápno vyrábělo pálením z vápenců, vyskytujících se v malých ložiscích v horském masivu Bílých Karpat. Vápnaři vozili kusy páleného vápna na koňských povozech a upozorňovali na sebe vyvoláváním. Zůstalo po nich dodnes pořekadlo „békát jak vápnař“ a místní názvy na Hornácku, jako jsou Vápenky, upomínající na toto důležité staré řemeslo.

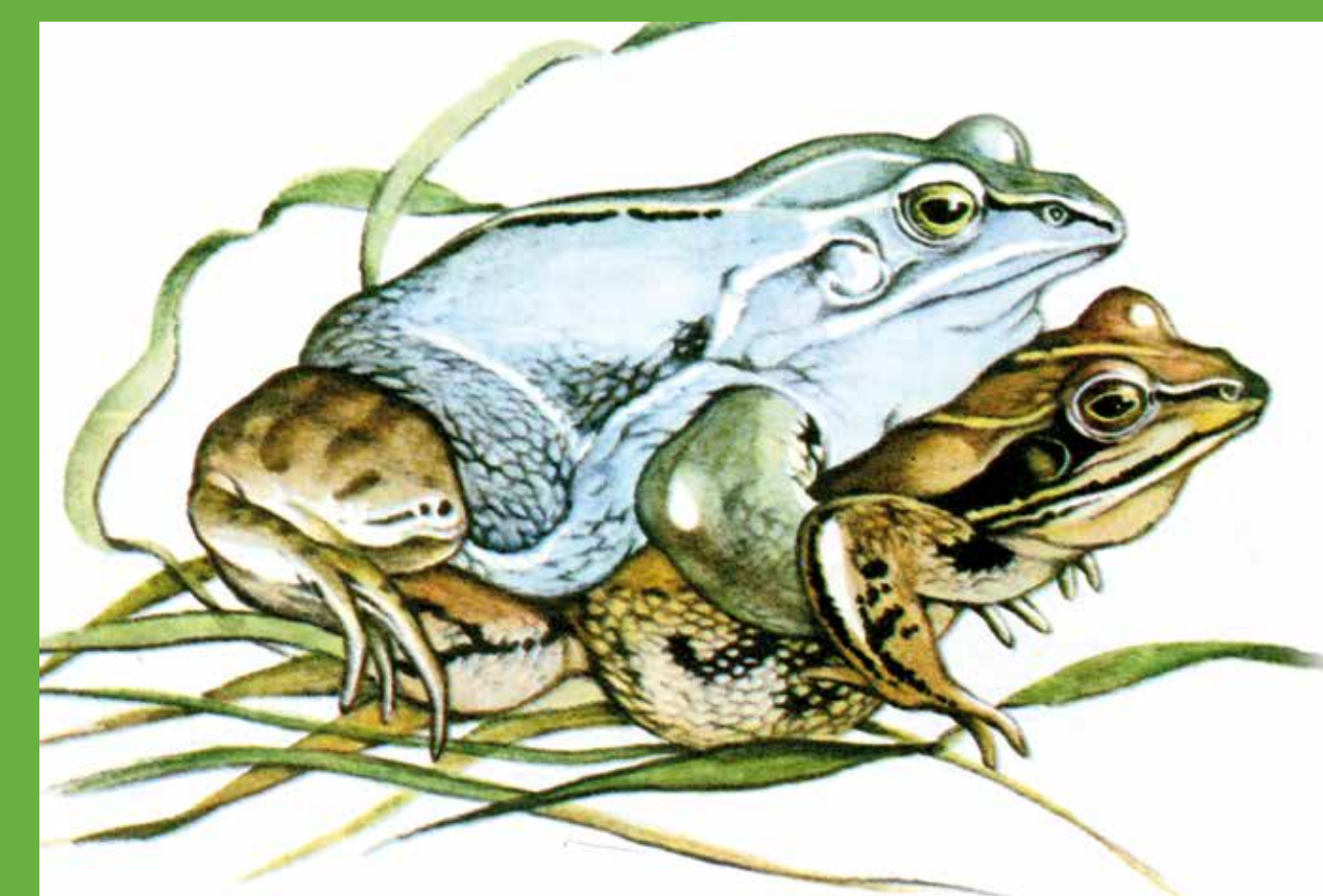
Ložiska kvalitního jílu v okolí obce nalzáme na několika místech a lze najít stopy po jeho těžbě z doby Keltů, Germánů, Velké Moravy i Habánů. Nejprve byl jíl používán k omazávání proutěných výpletů chýší. Později byly z jeho směsi s rostlinnými zbytky budovány stěny obydlí, zvané nabíjanica. Postupovalo se tak, že z desek byla vytvořena jakási forma budoucí stěny, do níž se našlapala jílovitá směs a nechala se vyschnout. Později se ze směsi jílu a obilných plev vytvářely nepálené, na slunci sušené cihly zvané kotovice, které se ke stavbě domů používaly ještě ve dvacátých letech 20. století a řada dnešních zdejších domů má ještě stěny z tohoto tradičního materiálu. Pokud jsou tyto hliněné cihly v suchém prostředí, vyznačují se velkou pevností, odolností a zejména vynikající tepelnou izolací. K jejich spojování se nepoužívala vápenná malta, ale hliněná mazanina. V devatenáctém století ovšem začali zejména bohatší občané používat ke stavbě svých obydlí trvanlivější pálené cihly. K výrobě cihel zřizovala pece, kvůli jejich vysoké ceně,

většinou obec. Poslední cihelna stávala v místech zvaných dodnes V Tihelni, kde se nyní právě nacházíte. Podle historických pramenů šlo již o třetí pec, ta předchozí stávala v Nivkách.

Je doloženo, že poslední cihelna byla 29. května 1886 spravována obcí a v tomto roce byly také provedeny její rozsáhlé opravy a rekonstrukce. Kvalita vyráběných cihel byla vynikající, dnes jsou tyto cihly z rozebraného zdiva starých domů žádaným materiálem pro stavbu okrasných cihlových zdí. V roce 1887 byl postaven nový přístřešek kvůli rozšíření výroby cihel a také byla zavedena výroba střešní krytiny, zvané skřidlica. Další rozšíření proběhlo roku 1890, což vypovídá o stále více se rozšiřující oblíbenosti pálené cihly jako materiálu na stavbu domů. Do pece se při jednom pálení vešlo dvacet tisíc cihel. Topilo se pod nimi dřevem a uhlím po dobu deseti dnů, potom se všechny otvory v peci zadržely hlínou, aby odcházelo co nejméně tepla a po dobu dalších patnácti dnů cihly dozrávaly, jak se tehdy říkávalo smahly. Poté se vyvážely z pece ven. U cihelny byl roku 1905 postaven domek, který obývala rodina Blahova, jejíž členové v cihelně pracovali. Cihelna fungovala tak, že občané si sami cihly vyráběli a za úplatu jim tyto byly vypáleny. To umožňovalo získat stavební materiál za cenu, přijatelnou i pro nemajetnější stavebníky. Cihelna patřila obci, která jí poskytla do nájmu Antonínu Uhlíkovi, který vlastnil nálevnu kořalky a poté obchodníku Robertu Polákovovi z Vacenovic. Poslední pálení cihel proběhlo v roce 1928 (Josef Blaha) a v roce 1930 pak byla obecní cihelna zrušena. Domek u cihelny sloužil po jejím zrušení jako chudobinec až do roku 1948, kdy došlo k jeho zřízení. Tehdy byl

Tradiční zdivo začátku 20. století
kamenný základ, pálené cihly, kotovice

Skokan ostronosý - Rana arvalis

Text a foto : Ing. Miroslav Blahušek, kresby : František Chvostal, Antonín Uherek, Jan Dungal zdroj : Vincenc Profota, Ing. František Rygar, Antonín Uherek sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

již neobydlený, jeho poslední obyvatelé již zemřeli. V bývalém hliníku cihelny vzniklo nádherné vodní společenstvo, jehož existenci bohužel ukončila zprvu černá, později oficiální obecní skládka odpadu, která byla v devadesátých letech 20. století rekultivována. V mokřině, která zde byla uměle vytvořena, se vyskytuje silně ohrožený skokan ostronosý (Rana arvalis).

B 2. Stará cihelna
1000 m

B 1. Lidová
architektura 1000 m

přes cestu a j přes pole,
pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 3. POLSKÁ

Vladislav I. Lokýtek (1261 - 2. 3. 1333), obraz od M. Bacchiarelliho

Jedna z nejstarších dosud živých lidových legend Vacenovic se váže k místnímu názvu Polská a vypráví o dávné vítězné bitvě českého krále Jana Lucemburského s polským a uherským vojskem v těchto místech. Kostry koní i jezdců a železné zbraně, nalézané místními lidmi při vykopávání pařezů v lesích této trati dávnou bitvu, která se zde udála, jen potvrzují.

Když zavražděním mladého krále Václava III. vymírají Přemyslovci po meči, nachází česká šlechta vhodného královského kandidáta v synovi Jindřicha Lucemburského Janovi. Podmínkou je sňatek tehdy čtrnáctiletého Jana Lucemburského s Eliškou Přemyslovnou, které bylo osmnáct let.

V roce 1310 se tedy ujímá vlády v Českém království král, který získává přezdívku cizinec, diplomat nebo také poslední rytíř. Nový král z rodu Lucemburků má před sebou bouřlivá léta vyplněná množstvím bitev i diplomatických jednání, během nichž se mu podaří upevnit moc doma ale zejména pak významně rozšíří území Českého státu – trvale připojí k Českému království Chebsko, Slezsko, na čas se stane pánem italských měst a Tyrolska. V roce 1311 získal Jan Lucemburský také titul polského krále a dovolával se dědictví po zavražděném králi Václavu III. Polsko bylo v té době rozdrobeno

na velké množství malých knížectví, která se snažil sjednotit polský král z dynastie Piastovců Vladislav I., přezdíváný pro svoji drobnou postavu Lokýtek. Král

Lokýtek byl údajně zapleten do vraždy svého konkurenta v boji o polský trůn, krále Václava III., která byla vykonána v Olomouci 4. srpna roku 1306. Vladislav I. byl od roku 1305 knížetem krakovským a polským, králem byl korunován až 20. ledna 1320 v Krakově po dlouhém váhání papeže, který si nechtěl znepřátelit tehdy již

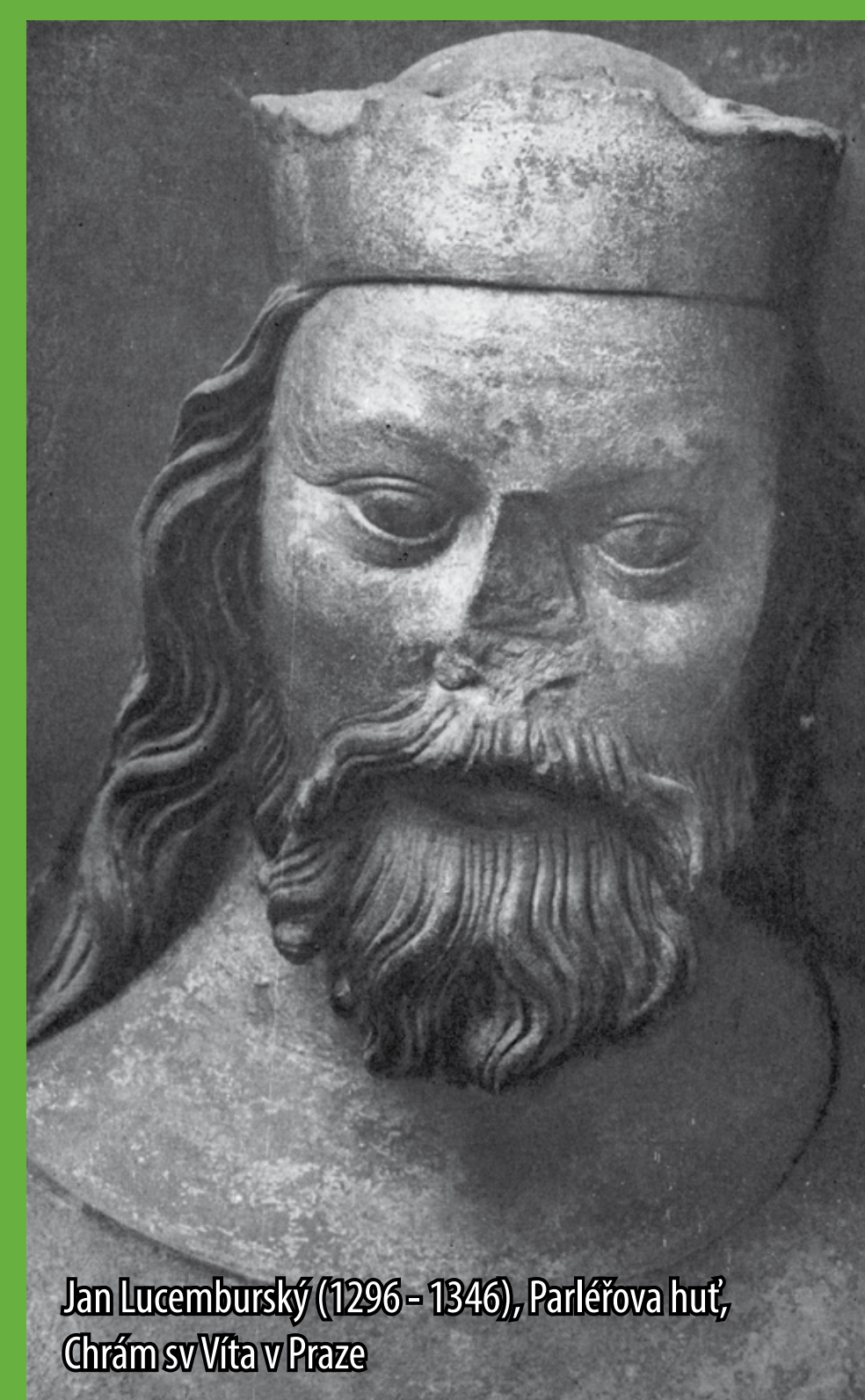
Jezdecká pečeť Jana Lucemburského z roku 1335

Jezdecké pečeť na rubu majestátní pečeti Jana Lucemburského z roku 1319

mocného Jana Lucemburského, jenž korunovaci Vladislava I. polským králem nehodlal uznat. Roku 1331 využil král Lokýtek snažení Jana Lucemburského o získání Tyrol a poplenil Moravu až po Břevclav. Přitom využil pomoci svého spojence, uherského krále Karla I. Roberta, který byl jeho zetěm. Král Jan posbíral na jihu Moravy početné vojsko a v tažení porazil krále Lokýtka i s jeho spojenci v bitvě u Vacenovic. Nešlo o první boj mezi nimi, Jan Lucemburský pomáhal v témže roce řádu Německých rytířů v boji proti králi Lokýtkovi u Vratislavi a Poznaně. Polsko se podařilo sjednotit až Vladislavovu synovi Kazimíru III. Velikému, lidem zvanému Sjednotitel, kterému Jan Lucemburský prodal roku 1335 polské království za 20000 hřiven stříbra v sídle uherského krále Karla I. Roberta, zvaném Vyšehrad (Visegrádi). Jan Lucemburský a Kazimír III. Veliký pak u z a - vřeli přísahu a smlouvu o vzájemném zachování věrnosti a svornosti, oba panovníci pak 6. prosince slavnostně vjeli do Prahy.

S památnou bitvou pravděpodobně souvisí i místní název Stanovnisko, kde mohlo být ležení vojska krále Jana Lucemburského. Kra-

Jan Lucemburský (1296 - 1346), Parléřova huť, Chrám sv. Víta v Praze

jina byla v té době v těchto místech bezlesá, písečné přesypy pokrývala pouze stepní tráva a křoviny. České vojsko tak pravděpodobně využilo výhody útoku z výše položených písečných teras na rovinatý terén mezi tratěmi Hantál a Polská, kde bylo také nalezeno nejvíce nálezů, upomínající na místo hlavního střetu vojsk.

Místní trať Polská je svědkem pohnuté doby, kdy se rozhodovalo o budoucím uspořádání evropských států a kdy naši předkové v boji hájili své místo v srdci Evropy.

Majestátní pečeť Jana Lucemburského z roku 1319

Eliška Přemyslovna, Parléřova huť, Chrám sv. Víta v Praze

B 4. Habánské legendy 430 m

B 2. Stará cihelna 700 m

Text : Ing. Miroslav Blahušek, Zdroje : František Palacký, Jiří Spěváček, Lubomír E. Havlík, Ladislav Hosák, Metoděj Uherek, Antonín Uherek, badatelská činnost autora. sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

přes cestu a j přes pole,
pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 4. HABÁNSKÉ LEGENDY

Novokřtěnecká fajáns, dílna Tavikovice, 1593

Neoddělitelnou součástí genia loci každé obce jsou pověsti a legendy, od úsvitu věků předávané z pokolení na pokolení a naplňující zejména dětské posluchače posvátnou hrůzou. Původně byly šířeny výhradně ústním podáním a každá z generací vypravěčů obohatila původní příběhy o svůj náhled a dramatický nádech a tak vznikly nádherné útvary lidové slovesnosti. Je velmi zajímavé, že starším legendám se podařilo překlenout propast třicetileté války, kdy byla zdejší oblast téměř vylištěna a noví osadníci přicházejí do Vacenovic až z Bojkovska a Kunínska.

Pověstem Vacenovic a okolí dominují příběhy o tajemných a záhadných Habánech, jejichž silná tradice se ve Vacenovicích uchovala navzdory odstupu téměř čtyř staletí. Novokřtěnci, nebo také anabaptisté, lidově zvaní dle svého komunitního způsobu života Habáni (z německého haushaben), pocházeli ze Švýcarska. Za zrodem novokřtěněctví v roce 1522 stojí katolický kněz Hulderich Zwingli. Název anabaptisté byl ve své době pokládán za hanlivý, proto sami sebe častěji označovali jménem Švýcarští bratři. Z místa svého působení byli roku 1525 vypovězeni, dílem kvůli účasti v selském povstání v Německu, ale zejména proto, že díky jejich radikálním názorům (neuznávali soukromé vlastnictví, jejich komunita požadovaly nezávislost na státu) byli vnímáni jako vážné ohrožení stávajícího politického systému. První Novokřtěnci přicházejí na Moravu kolem roku 1535 a usazují se především na panstvích českobratrské šlechty, která tímto demonstrovala svoji suverenitu. Ve Vacenovicích se objevují kolem roku 1560, kdy sem přišlo dvacet rodin a usadili se na zpusťlém dvoře, který jim dali do nájmu spolu se třemi lány polí tehdejší majitelé milotického panství páni ze Žerotína. Společenství Habánů žila dle pravidel na svou dobu velmi nekonvenčních. Hlavní zásadou a odlišností jejich náboženského života byl křest dospělých jedinců, tedy až v době, kdy je člověk schopen plně chápat souvislosti duchovních záležitostí a může vědomě převzít odpovědnost za svoji duchovní cestu. Habáni měli společný majetek, společně vychovávali své děti, společně bydleli a stravovali se ve velkých domech, společně pracovali pro užitek celé své komunity. Tvrdě vystupovali proti třídním rozdílům, odmítali skládat jakoukoli přísahu, sloužit v úřadech, vojenskou službu. Kládli důraz na každodenní demonstraci víry v každé chvíli života, vysoce cenili morální hodnoty, zejména pak pomoc bližnímu v nouzi. Zvláštností bohoslužeb bylo pravidlo, že kázat mohl nejen kněz, ale kdokoliv, kdo se cítil být osvěcen Duchem Svatým. Habáni byli zdatnými rolníky a řemeslníky, zejména pak nožíři a hrncíři. Jejich fajánsová keramika, vyráběná podle archeologických průzkumů ve velkém i ve Vacenovicích, byla luxusním zbožím, oblíbeným především mezi vrchností a bohatými měšťany. Typ bíle glazované malované keramiky se na Slovácku pod názvem Tupeská keramika vyrábí v mnoha dílnách dodnes. Vysoce ceněné byly pak zejména kachle na stavbu kamen a nádobí, zdobené figurálními výjevy, zachycujícími různé zemědělské práce, dodnes známé a vyráběné jako Habánská keramika. Habáni stavěli také vodovody, ve Vacenovicích vybudovali a provozovali pivovar, který se v místních názvech objevuje dodnes, pro jeho potřeby zde pěstovali chmel.

Habánský kopec ve vracovském lese.

Díky svému způsobu života, odlišnému jazyku a zejména svému náboženskému učení s místním obyvatelstvem nesplynuli, své protějšky si hledali mezi lidmi své vlastní komunity. V habánských kronikách je období jejich života na Moravě v letech 1565 - 1592

popisováno jako zlatý věk.

Vcelku poklidný život Habánů v naší oblasti končí začátkem 17. století a to vpády Bočkajovců z Uher, kteří 2. června a následně 1. srpna roku 1605 vypálili habánský dvůr ve Vacenovicích, zpusťoli hospodářství a pobili několik lidí. Stejnou pohromou byla v těch letech i císařská vojska, která Bočkajovy hordy pronásledovala a byla pro místní lid v podstatě stejnou pohromou, jako nájezdníci. Největší katastrofou byla pak vypuknutí třicetiletá válka. Nový pán Milotic Albrecht z Valdštejna Habánům nepřál, ukládal jim roboty a vysoké daně (usedlí platili ročně z nájmu 40 grošů, Habáni 4 zlaté), představeným habánské obce byly postupně ostříhány vousy. Navíc Habáni, proslulí svým bohatstvím, přitahovali pozornost císařského vojska. První vpád císařských se udál 30. září roku 1619, kdy vojáci vyplenili a zapálili dvůr a zabili kazatele Jiřího Klingenschmidta ze Slezska, který zde byl na návštěvě. V následujících letech přepadla císařská vojska vacenovické habány ještě několikrát, navzdory tomu byli habáni vždy schopni svou píli a pracovitostí svoje hospodářství obnovit. Z poslední ničivé návštěvy císařských 8. ledna 1621 se Habáni už nevzpamatovali, přišli o veškeré zásoby i osivo na další rok, skrývali se v okolních lesích a žili v dírách jako zvěř. Poslední ranou pro tyto pilné a houževnaté lidi byl císařský patent ze 28. září 1622, kterým byli všichni nekatolíci vypovězeni ze země. Habáni tedy odchází do Uherské Skalice, do Sobotiště na brančském panství a do Horných Orešán, kde žili Novokřtěnci od roku 1546. Potomky Habánů dnes najdeme především v USA a Kanadě, kam hromadně odešli během silného rekatolizačního tlaku Jezuitů za panování Marie Terezie a dále po roce 1874. V současnosti zde působí 483 komunit, čítajících na 50000 členů, kteří se nazývají Hutterité dle Jakoba Huttera, který se pokusil roku 1627 novokřtěnce sjednotit.

Současná fajáns, tzv. Tupeská keramika, dílna Jaroslava Neduchala z Milotic

Nejnámější pověstí, pojednávající o Habánech, je legenda o Habánském kopci, který najdeme ve Vracovském lese, nedaleko od hranic katastru Vacenovic i bývalého milotického hrabství. Podle ní se zde scházeli Habáni, ukrytí v okolních lesích, k bohoslužbám a ve sklepení pod kopcem je ukrytý habánský poklad a v sudech pak staré víno tak husté, že je možné ho krájet. Habánský poklad prý hlídá černý kohout, který začaruje každého, kdo nezná správné heslo. Jen o vánocích v čase půlnoční mše je bezmocný. Jiná legenda vypovídá o dobrobrdečném převozníkovi, který převezl pronásledované Habány, prchající do Uher, přes řeku Moravu. Habáni byli zbídačení a na zaplacení neměli nic jiného než košík jablek. Skromný převozník, kterému se Habánů zlelelo, přijal i tuto nuznou platbu. Jaké však bylo jeho překvapení, když doma našel v každém jablku ukrytý zlatý dukát.

Novokřtěněctví bylo obecně mírumilovným pacifistickým hnutím, které svými vizionářskými myšlenkami působilo v Evropě, zmítané nejkrvavějším a nejdělním náboženským konfliktem v evropské historii, jako zjevení z jiného světa. V politické realitě Evropy 17. století byli jeho stoupenci bohužel odsouzeni k pronásledování a likvidaci. Jejich duchovní filosofie může být významnou inspirací pro současnou společnost, nacházející se v podobném morálním úpadku jako evropská civilizace 17. století.

Text a foto : Ing. Miroslav Blahušek, foto : PhDr. Jiří Pajer, zdroje : Vincenc Profota, Ing. František Rygar, Antonín Uherek, badatelská činnost autora, ilustrace : Aleš Čuma
sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

B 3. Polská
430 m

B 5. Voda v krajině
370 m

pres cestu aj přes pole. pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 5. VODA V KRAJINĚ

Katastr Vacenovice leží na rozvodí dvou řek – větší severní část obce je sítí kanálů a potoků odvodňována do Vacenovického potoka a potokem Zamazaná pak přes Písečný rybník do Kyjovky, ústící do řeky Dyje. Z jižní, menší části obce i katastru, odtékají vody potoky ve Stanovnicku a Růdnickým potokem do Ratíškovického potoka a tím pak přímo do řeky Moravy, kam ústí poblíž Soboněk. Jmenované rozvodí začíná na vrcholu Náklá, táhne se přes Vinohrádky a Ratíškovskou mez dále kolem vacenovického stadionu přes kopcovitou zalesněnou krajinu a kopec Pyramidu, polní trati Hantále (nedaleko místa kde nyní stojíte) a dále pokračuje bzeneckou Doubravou mezi Vracov a Vlkoš. Krajina rozvodí připomíná hřeben střechy domu – je typická tím, že v ní není žádná větší vodoteč, kterou by sem přitékalo množství vody odjinud. Naopak z míst, ležících na rozvodí, všechna voda odtéká a vodní toky zde mají své prameny. Zásadní příčinou jsou kromě modelace terénu geologické podmínky, kdy nepropustné třetihorní jíly a slíny Vídeňské pánve, po kterých voda snadno odtéká, jsou překryty propustnými pískami, navátými během poslední doby ledové. Na různorodém geologickém podloží tak vzniká pestrá mozaika společenstev – od těch nejsušších až po vodní a mokřadní. Na mnoha místech Doubravy tak spolu sousedí společenstva písčin, obývající písčité přesypy a vodní společenstvo mokřin, osídlující sníženinu mezi přesypy. Takovýmto ostrůvkům mokřadů v okolní vyprahlé písčité krajině říkávali místní obyvatelé mořská oka a odedávna v nich budovali studánky pro napájení dobytka či jako zdroj kvalitní pitné vody pro lidi, pracující v lesích a na poli. Krajina v okolí Vacenovic, ač na pohled vyprahlá, tak byla odedávna plná mokřin, tůňek, prameniští a mokřadů, které jsou domovem řady druhů hmyzu, obojživelníků, plazů i ptáků a hostí různá společenstva rostlin podle míry, v jaké do přírody svojí činností zasahoval člověk. Najdeme zde tedy jak lesní společenstva luhů a olšin, tak kosených a člověkem po generace udržovaných mokřin a slatinných luk. I když po provedení meliorací na počátku 20. století a v padesátých letech hladina spodních vod poklesla a voda z okolní krajiny tak odtéká o poznání rychleji, dochovala se v okolí Vacenovic řada studánek, o něž pečovali místní lidé po celé generace a ony jim na oplátku celoročně poskytovaly průzračně čistou čerstvou vodu k uhašení žízně. Některé z nich byly pramenem, jiné vyústěním melioračního řádu. Tak dodnes najdeme za hájenkou v Židovinách studánku Foukaluku, pojmenovanou po revírnicku Foukalovi z Vracova, Bačkovu studánku, která nese jméno po hajném Bačkovu, který ji vybudoval s pomocí lesních dělníků v sedmdesátých letech minulého století (studánka se nachází asi 50 metrů severně od místa, kde nyní stojíte). Známa je také studánka Barborka na Růdníku, která je vlastně vyústěním drenáže a legendární studánka Nedbálka v Račím údolí za Růdníkem. V prameništi na loukách U Pijánka poblíž milotické cesty býval dokonce zdroj vody pro milotický zámek, zvaný odněpaměti Pijánek. Ještě donedávna zde stávala zděná studna, z níž byla velmi kvalitní voda vedena potrubím do zámku.

Údolí nedbálky olšiny u meandru Ratíškovického potoka

Studánka Nedbálka

Voda v krajině je pokladem, který stále ještě většina z nás neumí docenit. Přestože kvalitní pitné vody je stále větší nedostatek, neváhají lidé znečišťovat a zavážet mokřiny a tůňky a narovnávat vodní toky, rozorávat a kácet meze a remízky, odlesňovat a „betonovat“ krajinu. Z krajiny, která dříve vodu zadržovala, dnes voda rychle odtéká a způsobuje stále častější a ničivější povodně. Různé hráze a nákladné zábrany řeší pouze důsledek. Příčinu je třeba hledat tam, kde voda „padá z nebe“ – na začátku povodí, tam, kde řeky sbírají své síly. Naši předkové, kteří uměli hospodařit s vodou v místní suché oblasti říkávali: „Kde voda spadne, tam má aj ostat!“

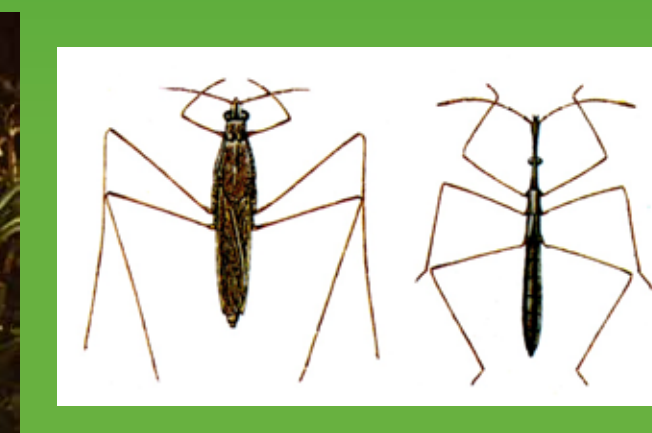
Bezkolenc modrý

Blatnice skvrnitá

Blatouch bahenní

Bruslařka a vodoměrka

Čáp bílý

Čolek obecný

Komár pisklavý

Krtičník stinný

Krušník širokolistý

Kuňka žlutobřichá a ohnivá

Moták lužní

Muchnička zdobená

Ovád hovězí

Potápník široký

Ropucha obecná

Ropucha zelená

Rosnička zelená

Skokan ostronosý

Skokan stíhlý

Slepýš křeňký

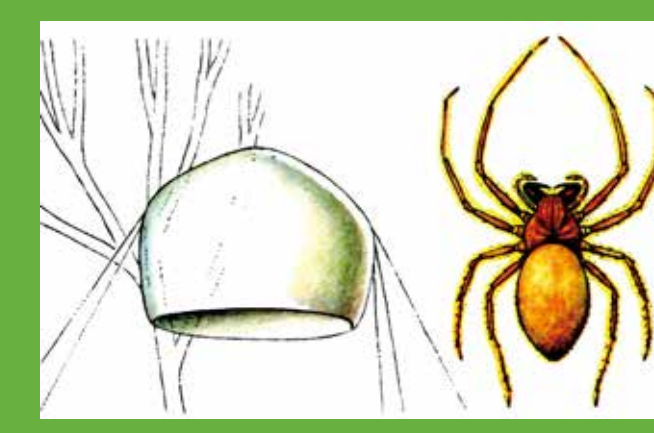
Spleštle blátivá

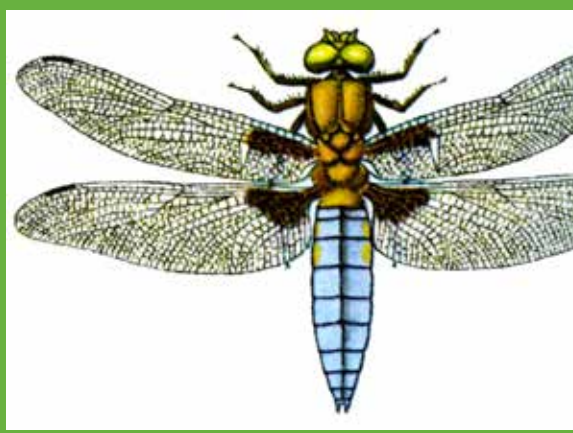
Šitlo modré

Tesařík pižmový

Vodouch stříbřitý

Vážka ploská

Užovka obojková

B 4. Habánské legendy 370 m

B 6. Starobylá Důbrava 320 m

pres cestu ať přes pole, pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 6. STAROBYLÁ DÚBRAVA

Mohutný lesní komplex Dúbrava, táhnoucí se od Moravského Písku až k Hodonínu a od Vracova a Bzence až k řece Moravě leží na písčinych přesypch, které navály během poslední doby ledové silné větry z usazenin řeky Moravy. Písčinné terasy dosahují místy mocnosti až 30 metrů a díky zvláštnímu rázu krajiny, tvořené písčnými přesypy, dostala oblast přezdívku moravská Sahara. Se vzrůstající vzdáleností od řeky Moravy se mocnost vátých písků zmenšuje, až dochází k jejich prolínání s jezerními jíly a slíny, tvořícími dno bývalého třetihorního moře. Vznikají tak rozmanité biotopy - od extrémně suchých a chudých živinami až po bažinné, hostící na jedné straně teplomilné druhy panonské květeny až po relikty z doby ledové, přežívající v mokřadech a rašeliništích.

Hraniční kámen milotického panství

Rozsáhlý lesní komplex se pod názvem Dúbrava objevuje již v prvních písemných zmínkách, jeho vzhled se však v průběhu věků pronikavě měnil. Ve středověku byla Dúbrava spíše lesostepí s řídkým porostem starých dubů (viz Žilkův dub) využívanou k chudé pastvě jak přežvýkavců tak i prasat. O významu Dúbravy pro obživu obyvatel okolních obcí svědčí historické zápisy, podle nichž roku 1422 český král Zikmund udělil poddaným z Vacenovic, pravděpodobně za jejich pomoc v boji s nedakonickými husity, královské právo neomezeného využívání Dúbravy k pastvě, lovu, sběru klestu a těžbě dřeva bez jakýchkoliv překážek ze strany vrchnosti. Královského práva si vacenovičtí vysoce vážili a jeho prosazování bylo důvodem častých ozbrojených šarvátek s ostatními poddanými bzeneckého panství a poddanými panství milotického, kteří museli za využívání Dúbravy platit. Šarvátkám učinil přítrž až milotický hrabě Gabriel Serenyi, který roku 1667 odkoupil zbylou část Vacenovic, patřící dříve ke Bzenci, i s královským právem, které k veliké nelibosti poddaných definitivně zrušil. Královské právo dodnes připomínají tři žaludy na pečeti obce Vacenovice. Živelná exploatace lesů Dúbravy vedla ke stavu, kdy na počátku 19. století byla většina území odlesněna a uvolněné písky se na mnoha místech daly do pohybu. Zásluhou strážnického lesního inspektora Bedřicha Bechtela byla většina území (4000 ha) zalesněna odolnou borovicí a nebezpečí vzniku pravé stepi bylo zažehnáno. Rozsah lesních porostů Bechtelova zalesnění přetrvával v téměř nezměněné podobě dodnes.

Žilkův dub

Lesní komplex Dúbravy hostí hned několik typů lesních společenstev od lužních lesů, obklopujících slepá ramena a meandry Moravy a olšin, osídlujících mokřiny a břehy vodotečí, přes druhově bohaté dubohabrové háje, rozkládající se na těžších půdách v lokalitě Růdníček až po původní acidofilní a subxerofilní doubravy a nakonec uměle vysazené a druhově chudé borové monokultury rostoucí na písčitých půdách. Na dub letní, jako základní dřevinu zdejších lesů, je vázána řada vzácných druhů brouků, jejichž larvy žijí v rozkládajícím se dřevě starých stromů, které jsou však v porostech díky intenzivní těžbě stále vzácnější.

nější. Původní doubravy hostily také řadu ptačích druhů, hnízdících v dutinách starých doupných stromů. Intenzivní těžba, způsobující přílišné zmlazování porostů a vysazování borových monokultur, tak vede k podstatnému snížení druhové rozmanitosti kdysi druhově pestrých lesů Dúbravy. Spolu s úbytkem původních doubrav se starými vykotlanými duby na úkor intenzivně těžných borových monokultur došlo již v minulosti k omezení výskytu charakteristických a kdysi pro Dúbravu typických druhů zvířeny – datel, dudek, mandelník, řada druhů bezobratlých. Borové monokultury jsou pak velmi náchylné ke kalamitám škůdců i lesním požárům polomům, které často zdecimují na jedinou stovky hektarů borového lesa. Již delší dobu je podporována a zaváděna do praxe myšlenka zvýšení podílu listnatých lesů v porostech Dúbravy a posílení druhové skladby zdejších lesů.

Čáp černý

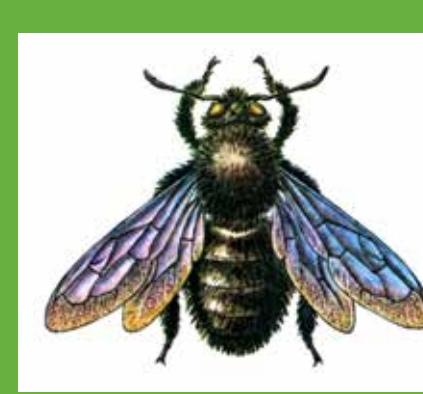
Čirůvka zelánka

Čirůvka zemní

Datel černý

Drvodělka fialová

Dub pro pozadí

Dudek chocholáť

Holub doupňák

Chroust mlynářik

Chroust obecný

Kalous ušatý

Krkavec velký

Kukačka obecná

Lelek lesní

Lilie zlatohl

Mandelník hajní

Náprstník velkokvětý

Nosorožik kapucínek

Puštík obecný

Rohač obecný

Skřivan lesní

Sojka obecná

Sova pálená

Stužkonoska dubová

Světluška větší

Sýček obecný

Tesařík obrovský

Vosik francouzský

Zlatohlávek

Zvonek broskvolistý

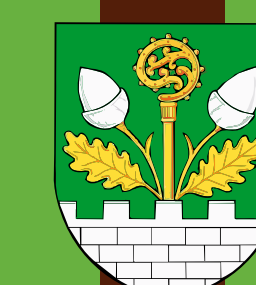
Žluva hajní

Tchoř stepní

B 5. Voda v krajině
320 m

B 7. Přečhod fronty
170 m

přes cestu a j přes pole,
pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 7. PŘECHOD FRONTY

Obci Vacenovice, stejně tak jako Kyjovsku i celé České republice, se větší boje II. Světové války většinou vyhnuly. Také válečné ztráty našťastí nebyly vysoké a kromě několika rodin, odvečených do koncentračních táborů, nebyly Vacenovice postiženy žádnými válečnými ztrátami na životech. Největší pohromou pro civilní obyvatelstvo regionu bylo spojenecké bombardování Hodonína 20. listopadu 1944, při němž zahynulo na dvě stovky civilistů, z toho šest ze sousedních Ratíškovic. Zásadní válečnou operací byl přechod fronty v dubnu 1945. Německé vojsko, které tudy ustupovalo, se k místním chovalo podle pamětníků velmi slušně – šlo většinou o divize, které byly složené převážně z Rakušanů, kterým Slovácko velmi připomínalo jejich blízkou vlast. Blížící se konec války jim navíc dával jediný smysl snažení – přežít válečné běsnění a vrátit se domů ke svým rodinám. To ilustruje i příběh mladého rakouského vojáka Wehrmachtu, který dezertoval a měl v úmyslu

Torzo explodovaného dělostřeleckého granátu ráže cca 80 mm, Vacenovice – Růdník, 1945

Německé náboje Mauser 7,92 x 57 – vlevo z roku 1943, nalezený u hájenky v Židovinách, vpravo z roku 1944, nalezený ve Vracově ve studni

lu přečkat frontu ukrytý ve vojenském lochu, vybudovaném na Habánském kopci. Přechod fronty se mu sice přežít podařil, o jeho dalším osudu však není nic známo. Blížící se fronta vyvolávala mezi místním obyvatelstvem silné obavy a lidé proto začali budovat improvizované kopané bunkry v okolních lesích, kde je možno stopy po nich najít dodnes. Tehdy němečtí vojáci radili lidem, aby zůstali doma ve sklepech, protože předpokládali, že nejkrvavější boje budou probíhat právě v lesích. Jejich předpoklad se ukázal jako správný a svojí cennou radou zabránili jistě velkým ztrátám na životech místních obyvatel. V dubnu roku 1945 se urputně bojuje o řeku Moravu, kde německý ústup končí zničením mostu v Hodoníně, krvavé boje zuří v Závidově, na Roztrhánkách a v údolí Nedbálky za Růdníkem, kde německé vojsko využilo terénu k vybudování opevnění. Boje vyvrcholily 16. a 17. dubna u

Ratíškovic, kam přijela už 13. dubna tanková posila SS z Drážďan. Po těchto bojích poslední esesmani Ratíškovice narychlo opouští. V noci ze 17. na 18. dubna německé vojsko opustilo Vacenovice a ustupovalo směrem k Miloticím a k lesu Okorály, kde se zakopávalo. 18. dubna ráno dopadají do ulice Špitálka minometné granáty, které kromě rozbitých oken nezpůsobily větší škody. Bylo vidět první ruské vojáky, přicházející z lesa od Cihelny. Občané se shromažďují před obecním úřadem, kam přichází stále více sovětských vojáků, které vítá Synkova kapela. 19. dubna odcházejí rudoarmějci a jejich pozice zaujímá vojsko rumunské. Pobyt rumunských vojáků, na který díky krádežím

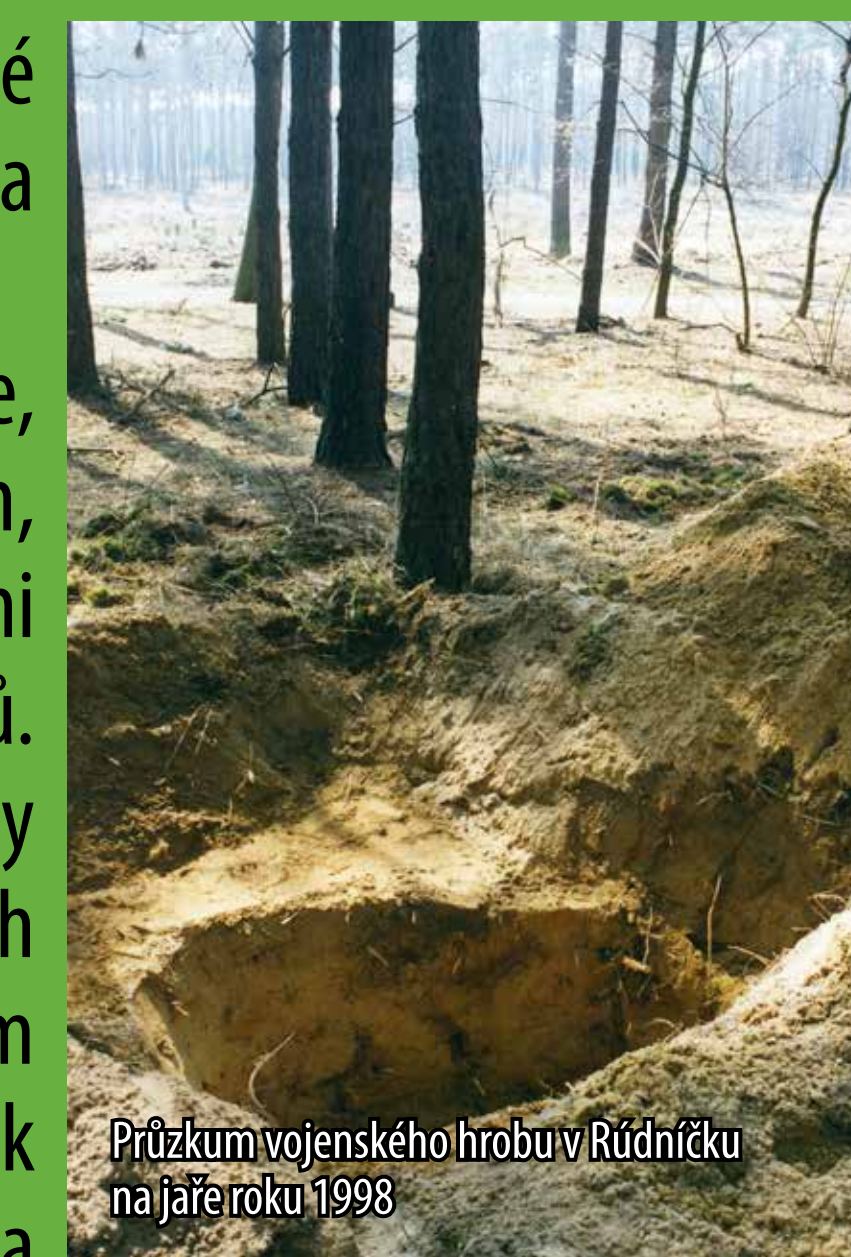

Vrtulky z minometných granátů, Vacenovice – Růdník, 1945

boje pokračovaly v předhůří Chřibů za Vlkošem, kde se německá vojska opevnila a vzdorovala mnoho dní.

V okolních lesích je dodnes nalézáno velké množství pozůstatků válečné munice, jako jsou vrtulky z minometných střel, pláště bomb, nábojnice a množství střepin, které jsou zarostlé ve dřevě stromů. V místech, kde proběhly krvavé boje, je jimi dřevo doslova zamořeno a při jeho zpracování dochází k častému poškození strojů. V lesním terénu jsou dosud patrné vojenské zákopy a jsou známa místa, kde byly donedávna vojenské hroby, které udržovaly místní děti. Sedmáct rumunských vojáků a šest sovětských, kteří padli ve Vacenovicích, bylo pochováno na místním hřbitově, němečtí vojáci byli pohřbeni většinou v lesích. 17. prosince 1951 pak byli všichni vojáci exhumováni a pohřbeni do společného hrobu v Brně. 8. května 1945 byly v obci vyvěšeny státní prapory, byl obnoven přívod elektřiny, v kostele byla sloužena slavnostní mše, při níž měl farář Alois Tkadleček kázání, ve kterém nabádal občany k odpuštění všech špatností, kterých se vojáci během války dopustili. Vyzval k modlitbě za padlé sovětské a rumunské vojáky a připomněl, že nikdo z místních občanů nepřišel ve válce o život. Mše skončila zpěvem hymny a svatováclavského chorálu. Po mši se konalo shromáždění občanů před obecním úřadem, kde starosta obce pronesl vlastenecký projev v němž poděkoval všem armádám za osvobození a vyzval všechny spoluobčany k práci na obnově a budování Vacenovic.

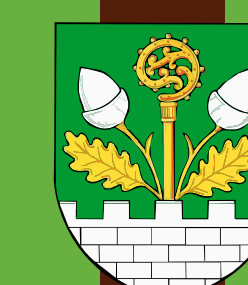
potravin, dobytka, koní i povozů místní pamětníci neradi vzpomínali, se trvale zapsal do historie Vacenovic, když místní lidé získali v okolních obcích přezdívku Rumuni. Pověst, že se po odchodu rumunských vojáků narodilo ve Vacenovicích více dětí, než bylo obvyklé se nezakládá na pravdě a studiem matrik byla spolehlivě vyvrácena. Jiná z pověstí, která se váže k přezdívkou, vypráví o tom, že někteří místní obyvatelé vítali rumunské osvoboditele radostným výkřikem „Naši jedú !“. Ani tuto pověst se nepodařilo žádnými důkazy potvrdit. Další krvavé

Průzkum vojenského hrobu v Růdníčku na jaře roku 1998

B 6. Starobylá
Dúbrava 170 m

B 8. Moravská
Sahara 650 m

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 8. MORAVSKÁ SAHARA

Východní část katastru Vacenovic leží na suchých písčitéch půdách vátých písků, nevhodných pro zemědělské využití, odedávna využitelných pouze k zalesnění. Zdejší krajina získala díky svému vzhledu a nedostatku srážek přezdívku moravská Sahara. Za původem geologických dějů, které formovaly pouštní krajinu v okolí Vacenovic, se musíme vydat do období starších čtvrtohor zvaného pleistocén, v němž několikrát došlo k výraznému ochlazení klimatu, které je všeobecně známo jako doba ledová, nebo také glaciál. Během doby ledové došlo k rozšíření nejen ledovců horských ale zejména toho pevninského, který pokrýval celou severní Evropu a dosahoval až k našim pohraničním horám a v době největšího rozsahu zalednění pronikal Moravskou branou až do údolí Bečvy. Kvůli zadržování vody v ledovcích, dosahujících kilometrové mocnosti, poklesla hladina moří. Řeka Morava tehdy byla ledovcovým veletokem, kterým proudilo v meziledových dobách, kdy docházelo k oteplení a zvlhčení klimatu, obrovské množství vody a v říční nivě se ukládaly mohutné vrstvy štěrků a písků o mocnosti místy až třiceti metrů. Tak vznikaly říční terasy, jejichž písčité sedimenty v následujících dobách ledových silné větry navály do okolní krajiny. Dnešní vzhled krajiny byl vytvořen v poslední době ledové, nazvané würmská. Tehdy byla zdejší krajina zcela bezlesá, tvořená tundrou a travnatou stepí, kterou obývali mamuti, srstnatí nosorožci, koně, sobi, sněžní zajáci a také kočovní lovci. Pozůstatky zvířeny doby ledové se dodnes nacházejí při těžbě štěrků řeky Kyjovky u Mistřína.

Silné větry, vanoucí od severovýchodu tedy zformovaly typickou krajinu kolem Vacenovic a vytvořily tak několik pásem obrovských dun, táhnoucích se od severovýchodu k jihozápadu, a které dnes můžeme sledovat v zalesněné krajině na východ od obce. Kromě Větráckého a Cigánského kopce, na němž leží horní část obce je nejvýznamnější přespem kopec Pyramida, který se výrazně vyvyšuje nad okolní krajinu a svými 221 m.n.m. je nejvyšším přespem bzenecké Doubravy. Jeho jméno pochází od pyramidy z dřevěných klád, kterou zde vybudovali vojáci během 2. světové války v době, kdy měli na úpatí kopce střelnici. Pozůstatky střelnice jsou dodnes patrné jako nenápadný zářez do jižního svahu. Během těžby písku byly ve vrstvách sedimentů Pyramidy objeveny tzv. pohřbené půdy, které jsou patrné jako tmavší šedivé vrstvy střídající se s vrstvami žlutého písku. Vznikly tak, že stepní vegetaci, která osídlila písčité přesypy v teplejší a vlhčí meziledové době pohřbily nové vrstvy písku v následující době ledové. To je důkazem, že kopec Pyramida byl vytvořen v několika etapách měnícího se klimatu. V údolích mezi přesypy, kde vycházely na povrch nepropustné jíly a slíny Vídeňské pánve, vznikly mokřiny, ve kterých lze najít reliktní druhy rostlin, které zde přečkaly z doby ledové. Písčité půdy mají kromě vysychavosti jednu důležitou vlastnost – špatně odvádí teplo do podloží. Během slunečných dnů se proto povrch písku přehřívá až na teploty kolem padesáti stupňů Celsia. Tyto podmínky většina rostlin nesnáší, proto se zde vytvořila specifická vegetace, která je označována jako rostlinstvo písčin. Toto společenstvo tvoří řada vzácných druhů, jako jsou smil písčný (*Helichrysum arenarium*),

paličkovec šedavý (*Corynephorus canescens*), divizna brunátná (*Verbascum phoeniceum*), hvozdík kartouzek (*Dianthus carthusianorum*), pavinec horský (*Jasione montana*), nebo kavyly (*Stipa* sp.), zvané zde lidově „čertí péří“. Nejznámějšími obyvateli písčin jsou mravkolev (*Myrmeleon formicarius*), jehož larvy si vyhrabávají v písku typické trychtýřovité pasti, náš největší pavouk slíďák tatarský (*Lycosa singoriensis*), pestrý stepník rudý (*Eresus niger*), dravá kudlanka nábožná (*Mantis religiosa*) nebo ještěrka zelená (*Lacerta viridis*). Ukázkou menší písčné duny, jakých jsou v okolní krajině tisíce, je Holý kopec, na jehož úpatí se nacházíte. Jak prozrazuje jeho název, okolní krajina byla dříve bezlesá a zdejší stepní vegetace byla místními lidmi využívána k chudé pastvě. Původní Dúbrava byla tvořena spíše lesostepí s řídkým porostem starých dubů, dnešní rozsah zalesnění pochází až z poloviny 19. století. Lokalita pod Holým kopcem byla vybrána jako původní místo pro vybudování fotbalového stadionu, v šedesátých letech byl západní svah kopce využíván jako hlediště zde pořádaných národopisných slavností, které organizoval místní folklorista František Mikulčík. Později byl nedaleko vybudován areál Březičko, jehož amfiteátr sloužil léta místním ochotníkům. Od 27. srpna roku 1956 až do podzimu roku 1980 zde sídlila mateřská škola, dnes slouží areál, vybudovaný původně pro potřeby divadelníků, jako pohostinství.

B 9. Horní konec
570 m

B 7. Přechod fronty
650 m

Text a foto : Ing. Miroslav Blahušek, kresby : Jaromír Zpěvák, Alena Čepická sazba a tisk: studio Papírový drak Hodonín

přes cestu ať přes pole,
pěšky nebo na kole...

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

B 9. HORNÍ KONEC

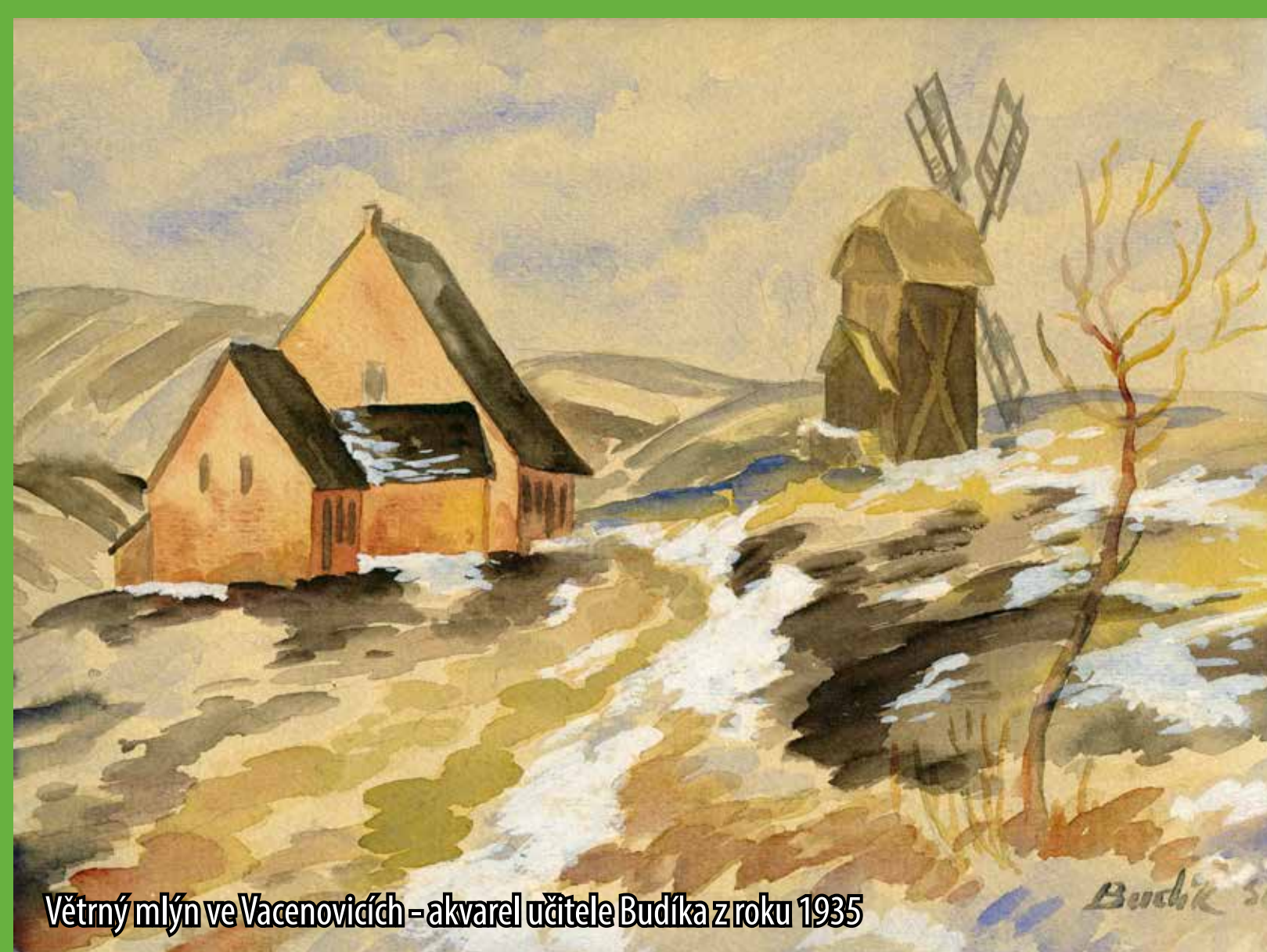
Horní část obce, nazývaná tradičně horní konec, byla odedávna tvořena třemi výraznými kopci, které jsou vlastně obrovskými písečnými dunami, vytvořenými silnými větry během poslední doby ledové. Východní z nich se jmenuje Cigánský kopec, západní Větrácký a ten jižní, který dnes už na mapách nenajdete, Husarský. V sedle mezi nimi leželo jezero Húštík. Ještě ve dvacátých letech minulého století byl tento prostor neobydlený, zastavěná část obce dosahovala pouze do míst, kde nyní stojíte. Tehdy zde byla suchá bezlesá krajina, která byla místními lidmi využívána k chudé pastvě dobytka. Mezi nejvyšším místem horního konce obce a nejnižším místem toho dolního je rozdíl třiceti metrů.

Kovář Metoděj Malík
kresba Františka Chvostala z roku 1920

Cigánský kopec je pojmenován podle jeho někdejších obyvatel. Cikáni přišli do Vacenovic roku 1867. Tehdy v obci citelně chyběl kovář, a tak jistý Ignác Ingr pozval cikána Metoděje Malíka, který se ve Vacenovicích usadil i s rodinou a provozoval tady kovářské řemeslo, díky čemuž byl v obci velmi váženým občanem. Metoděj Malík zemřel v roce 1928 ve věku 89 let. Jeho potomci se živili žebrotou a drobnými krádežemi, někteří pracovali v místní cihelně. Všech osmnáct členů rodiny Malíkovy, Holomkovy a Novákovy zahynulo v Osvětimi, kam byli odvezeni 1. srpna roku 1942. Vacenovičtí cikáni patřili k nejchudším obyvatelům obce, žili ve dvou zemnicích v místech, která jsou dodnes nazývána Cigánský kopec.

Na **Větráckém kopci**, který je nejvyšším místem zastavěné části obce, stával až do roku 1946 větrný mlýn německého typu. Byl vybudován údajně v roce 1781, prokazatelně existoval v roce 1840 a fungoval ještě za 1. světové války. Posledním majitelem větrného mlýna ve Vacenovicích byl František Zobač (+1948), který jej koupil od Metoděje Měchury. František Zobač měl vnučku Ludmilu Grufíkovou, která si vzala Antonína Nováka z Vacenovic a na místě zbouraného mlýna si postavili dům č.p. 98. Větrný mlýn byl rozebrán roku 1940. Na Větráckém kopci těžili lidé pro své potřeby písek, proto dnešní kopec má výšku o 5 – 6 metrů nižší oproti té původní. Při těžbě písku byly nalazány lidské kosti a různé zbraně, které pocházely z kurucké bitvy, která se zde odehrála v lednu roku 1705, kdy byl odražen kurucký útok na milotický zámek a kuruci byli u Vacenovic poraženi. Událost připomínají kamenná boží muka vedle kaple sv. Jana Sarkandra v Ratiškovické ulici, která jsou nejstarší dochovanou sakrální stavbou v obci.

Větrný mlýn ve Vacenovicích – akvarel učitele Budíka z roku 1935

Husarský kopec býval v místech dnešního fotbalového stadionu v lokalitě, které se odnepaměti říká Stanovnisko. Název kopce i trati pochází pravděpodobně z nějaké dávné bitvy, kdy zde bylo vojenské ležení. Husarský kopec býval raritou – byla to poslední pohyblivá duna, která se působením větrů posunovala o několik metrů za rok. Během budování fotbalového stadionu byl kopec srovnán se zemí a rozhrnut do mokřin ve Stanovnisku, kde dříve bývaly obecní pastviny, často zaplavované vodou tak, že se na nich ve vlhčích letech tvořilo obrovské jezero.

Jezero Húštík kolem roku 1960

Jezero Húštík bývalo odnepaměti dominantou horní, výše položené části obce. Leží v pánvi, jejíž podloží tvoří vrstvy nepropustných mladotřetihorních slínů a jílu, které se táhnou od vyvýšené tabule Náκλο a směrem k severu a východu klesají k dolní části obce do rozsáhlé roviny, táhnoucí se od Milotic přes dolní konec obce přes Jezérka a Hantál až po Červené Blato a Rúdník. Po nepropustném podloží proudí vydatné proudy podzemních vod, které se hromadí v podobných pánvích jako je ta v okolí Húštíku a tvoří obrovské podzemní zásobárny vody. Bývaly doby, kdy Húštík byl jezerem úctyhodných rozměrů – na přelomu 19. a 20. století sahal

od sochy Božského srdce až po dnešní okraj lesa za posledními domy. V době vydatných dešťů přetékala voda z jezera Rúdnickou ulicí do dolní části obce. Stále je v paměti povodeň ze srpna roku 1982, kdy během sjezdu rodáků přišla bouřka s přívalovým deštěm, díky němuž vystoupil Húštík ze svých břehů, zatopil své nejbližší okolí a velké množství vody se valilo Rúdnickou ulicí do centra obce. Ve snaze zabránit podobným, pravidelně se opakujícím pohromám vybuďovala obec nejprve příkop do mokřin ve Stanovnisku, v roce 1970 pak byly břehy Húštíku obloženy betonovými panely, jezero bylo opatřeno výpustí se stavidlem a potrubím pod Rúdnickou ulicí byly přebytečné vody z dříve bezodtokové pánve odváděny do příkopu pod poštu, který ústí do potoku Prostředňák a dále do Písečného rybníka. V letním období býval Húštík odnepaměti oblíbeným koupalištěm místních dětí. Jeho hloubka, přesahující místy dva metry, byla však zrádná a mezi dětmi si v letech 1900 – 1953 vyžádala šest obětí. Dnes je Húštík pouhým torzem původního jezera, nejvíce utrpěl během výstavby mateřské školy (otevřena 25. 10. 1980) a okolních domů, kdy byl do značné míry zasypan.

Letecký snímek Horního konce z roku 1953 (ve středu jezero Húštík)

Začátek trasy
650 m

B 8. Moravská
Sahara 570 m

